

MANİSA MÜZESİ'NDEKİ MARSYAS HEYKELİ

(Lev. LVI - LVII)

New York'daki Atlantis Antiquities adlı bir sanat galerisinde sergilenmekte iken, Manisa'nın Sarıgöl ilçesine bağlı Bağlıca köyünde bulunarak yurtdışına kaçırıldığı kanıtlanan bir heykel grubu, Türk yetkililerin etkin girişimleri sonucunda Türkiye'ye iade edilmiş ve 1995 yılından itibaren Manisa Müzesi'nde koruma altına alınmıştır (Env. No. 8110)¹.

Burada kısaca tanıtmaya çalışacağımız, beyaz mermerden yapılmış olan bu heykel grubunda, Marsyas'ın asılışı ve bir İskit köle tarafından derisinin yüzülüşü tasvir edilmektedir. Burada, bir incir ağacına kollarından bağlanarak asılmış durumdaki Marsyas ile, çömelmiş bir durumda bıçağını bileyen ve Marsyas'a bakmakta olan bir İskit köle yer almaktadır. Ayrıca, yüzülen derinin asıldığı incir ağacının dalı, arkadaki bir masa ayağı ile bir flüt (*aulos*) bu kompozisyonu tamamlamaktadır (Res. 1)².

Heykeltraş, kollarından incir ağacına asılı şekilde tasvir etmiş olduğu Marsyas'ı, gördüğü işkenceyi daha iyi vurgulamak üzere, zayıf, asılma sonucu omuz ve göğüs adaleleri gerilmiş, kaburgaları ortaya çıkmış bir şekilde işlemiştir. Ayrıca Marsyas'ın başı göğsüne ve hafifçe sağa düşmüş, ağzı hafif açık durumda gösterilmiştir. Kısa ve düzgün bir buruna sahip olan Marsyas'ın kaşları hafifçe çatılmıştır. Gür ve kabarık saçları kısmen altına düşmüş durumdadır. Sakal ve bıyıkları birbirine karışmış, iki bukle halinde aşağıya inmektedir (Res. 2).

Marsyas'ın sağında yer alan, sol dizini yere dayamış, sağ ayağını karnına çekmiş ve çömelmiş durumdaki İskit köle, sol eliyle bir biley taşı yardımı ile sağ elindeki bıçağı bilemekte ve sol omuzunun üzerinden Marsyas'a bakmaktadır. Kölenin üzerinde yalnızca, sol omuz üzerinden arkaya ve öne sarkan bir şal bulunmaktadır. Kabarık ve dağınık saçlar kulaklarını ve ensesini kapatmış durumdadır. Burnu büyükçedir. Kaşları çatılmış, gözleri yuvalarından fırlamış olan köle, Marsyas'a sanki öfke ile bakar gibidir. Ağzı, şalın altından çıkan bir örtü ile kapatılmış olup, şerit şeklindeki bu örtü iki yandan saçlarla birleş-

¹Eserin bulunuşu ve ülke dışına kaçırılışına ilişkin ayrıntılı bilgi için bk. Ö. Acar - M. Kayhan, *Connoisseur*, October 1990, s. 137.

²Eserin ölçüleri şöyledir:

Yükseklik (kaide ile birlikte)	: 119 cm.
Kaidenin boyutları	: Yük. 12; gen.: 25; kal. 34 cm.
Marsyas'ın boyu (kollar hariç)	: 61 cm.
Gövde genişliği	: 13. 5 cm.
Köle'nin boyu (çömelmiş durumda)	: 25 cm.
Flüt'ün uzunluğu	: 12 cm.

mektedir. Örtünün üzerindeki kabarıklıktan, kölenin bıyıklı olduğu anlaşılmaktadır. Alt çenede sakal izi yoktur. Kölenin yüzdüğü deri, Marsyas'ın solunda uzanan ağacın dalına asılmıştır (Res. 3).

Mitolojik bir şahsiyet olan ve Yunan müziğinin doğuşu ile bağlantılı olarak gösterilen, Marsyas'ın bir ağaca bağlanarak derisinin yüzülmesine ilişkin şöyle bir öykü vardır: Tanrıça Athena, bir gün flüt çalarken bir su birikintisine bakar ve yüzünü çirkinleştirdiğini düşünerek elindeki flütü fırlatıp atar. Bu flütü bulup alan Marsyas, bir Tanrıça'nın da ilhamı ile bu müzik aletini mükemmel bir şekilde kullanmayı öğrenir. Kimine göre bir satyr, kimine göre de bir çoban olan Marsyas, bu başarısından dolayı o kadar mutludur ki, Tanrı Apollon'u bir müzik yarışmasına davet eder. Kazanan, kaybedene istediği cezayı verebilecektir. *Kithara*'sına kendi sesini de katan Apollon, *aulos* çalan Marsyas'a karşı üstünlük kazanır. Ceza olarak Apollon onu bir ağaca bağlayarak derisini yüzer. Onun bedeninden akan kan, Marsyas nehrini oluşturur. Apollon, yüzdüğü deriyi, Marsyas nehrinin doğduğu mağaraya asar³.

Phrygia'da cereyan ettiği varsayılan bu öykü, kuşkusuz, müzikteki *kithara* ile *aulos* arasındaki rekabeti vurgulamaktadır. Bilindiği gibi, *kithara*'nın Apollon kültü ile, *aulos*'un ise Phrygia'daki Kybele ritüelleri ile ilişkisi vardır. Antik kentlerin meydanlarına, kibirliliğin nasıl bir ceza gördüğünü anımsatmak üzere bir Marsyas heykeli dikilmekteydi. Örneğin, Horatius, Iuvenalis ve Martialis gibi ozanlar, Roma'daki Forum'da bulunan Marsyas heykelinden söz etmektedirler.

Bazı araştırmacılar, Marsyas'ı Phrygia'daki Kelainai (Dinar) kentinin koruyucu kahramanı olarak göstermekte ve kaynağı Phrygia'da olan akarsuyun bu nedenle Marsyas (Çine Çayı) olarak isimlendirildiğini ifade etmektedirler⁴. R. Fleischer ise, Marsyas'ın Hellenistik kopozisyonlarını Akhaios'un öldürülmesi olayı ile bütünleştirerek açıklar. Bilindiği gibi Akhaios, Seleukos krallarından III. Antiokhos'un kuzenidir. Bu kişi, Küçük Asya'da Suriye ordularının komutanı olarak görev yaparken, Pergamon Devleti'ne karşı kazandığı bir başarıdan sonra, III. Antiokhos'un doğuda bulunmasından da faydalanarak, Sardeis'de krallığını ilan eder ve hatta kendi adına sikke bile bastırır⁵. İ.Ö. 214 yılına kadar bu mücadelesini sürdüren Akhaios, Antiokhos III tarafından mağlup edilerek Sardeis'de iki yıl süre ile kalesinde kuşatma altında tutulur ve sonuçta esir alınarak işkence ile öldürülür. Bu nedenle, Hellenistik devirde yapılan Marsyas heykel grubunda Marsyas'ın Akhaios'u, Apollon'un ise III. Antiokhos'u temsil ettiği ileri sürülür⁶.

³Herodotos, 7. 26; Ksenophon, *Anabasis*, I. 2. 8; Diodoros, III. 58; Pausanias, II. 7. 9.

⁴G. Lippold, *Arch. Anzeiger* 70, 1955, 81-2.

⁵*BMC Seleucid Kings of Syria*, 1978, s. 30, No. 1.

⁶R. Fleischer, *ÖJh* L, 1972-1975, 104 ve dev.

Manisa Müzesi'ndeki Marsyas Heykeli

Marsyas'ın bilinen iki yorumu vardır: Kırmızı çizgili mermerden yapılmış olan ve üç kopyası bulunan "*Kırmızı Marsyas*" ile, on kadar kopyası olan "*Beyaz Marsyas*"⁷. İkinci gruba giren heykelimizin, İ.Ö. III. yüzyılda yapılan orijinalinin Roma devri kopyalarından biri olduğunu ileri sürmek mümkündür.

H. Dedeoğlu
Manisa Müzesi

⁷R. R. R. Smith, *Hellenistic Sculpture*, s. 106.

